

Fairway

Medias representation av Annika Sörenstam

Jonas Lindkvist

Centrum för genusvetenskap, Lunds universitet

Publicerad på Internet, www.idrottsforum.org/articles/lindkvist/lindkvist081112.html
(ISSN 1652-7224), 2008-11-12

Copyright © Jonas Lindkvist 2008. All rights reserved. Except for the quotation of short passages for the purposes of criticism and review, no part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the author.

Golf är en mycket gammal sport; det sägs att det spelades i Skottland redan på 1100-talet. Ordet golf är också det av skotskt ursprung, och finns i en lagtext från 1457 som förbjuder spelet gouf. En tidig, och enligt uppgift entusiastisk, kvinnlig golfare var Mary Stuart (1542-87), som anses ha myntat uttrycket caddie. Under hennes tid som regent anlades världens äldsta och mest kända golfbana, St. Andrews. Det var också i Skottland som den första golftävlingen för kvinnor hölls, då stadens fiskarhustrur spelade på Musselburghs golfklubb 1811. År 1893 bildades Ladies' Golf Union, som än idag organiserar brittiska amatördamgolfare. Två år senare spelades dels den första internationella golftävlingen för kvinnor då England mötte Irland, dels det första mästerskapet för kvinnliga amatörgolfare i USA. Från denna blygsamma start har kvinnogolfen spridits över världen, om än långsamt till en början – det var ju trots allt kvinnor i en "manssport". Först på 1940-talet infördes till exempel penningpriser i kvinnogolfen. Men sedan har det exploderat. Den amerikanska kvinnogolfens totala vinstsumma var 1950 \$50.000, 1978 \$3,9 miljoner, och 1999 \$36,2 miljoner. Och 2007 spelades British Women's Open för första gången på St. Andrews. Segerpokalen gick till Lorena Ochoa, kvinnogolfens nya drottning efter Annika Sörenstam.

Annika Sörenstam är ett fenomen inom golfen, ja inom idrott överhuvudtaget. Hon dominerade den internationella kvinnogolfen totalt under de tio åren mellan 1995 och 2005. Hon har vunnit 90 internationella golfturneringar, 72 av dem på LPGA-touren, och av dessa var tio så kallade majors. Åtta gånger har hon utnämnts till LPGA Player of the Year, och hon har fått sex Vare-troféer, som ges till den som har lägsta genomsnittsscoren under säsongen. Hon har visat att kvinnor kan, och kan minst lika bra som männen. Men hon är samtidigt en illustration till hur obändig den föråldrade kvinnosynen inom idrotten, och inte minst inom idrottsjournalistiken, är. Jonas Lindkvists magisteruppsats vid Centrum för genusvetenskap, Lunds universitet, redovisar och diskuterar hur Annika Sörenstam har behandlats i svensk dagspress. I den här artikeln som baseras på uppsatsen redovisar han några resultat från analysen av 900 tidningsartiklar om Sörenstam från hela karriären. Studien visar ånyo upp idrottens extremt rigida könskodning som vit, manlig och heterosexuell, och hur detta begränsar Annika Sörenstams och andra kvinnliga idrottares rörelsefrihet i idrottens sociala rum.

Runt millennieskiftet genomfördes en undersökning bland landets ledande idrottsjournalister om vem som hade varit 1900-talets bästa idrottare. Det rådde delade meningar om hur man skulle räkna; var det många segrar under lång tid som man skulle ta hänsyn till, eller var det viktiga segrar, stora mästerskap som gällde? Skulle prestationer från 40-talet jämföras med de från 90-talet, hur skulle man göra de jämförelserna när idrotten förändrats så mycket under så lång tid? Och vem var egentligen bäst? Björn Borg toppade många listor, Ingemar Stenmark en del andra. Namn som Sixten Jernberg och J-O Waldner låg först på en del och Gert Fredriksson och Gunder Hägg ledde många. Till och med boxaren Ingemar Johansson, Sveriges enda tungviktsvärldsmästare genom tiderna, toppade en lista, trots att hans karriär inte var längre än några år, och att han förlorade sin titel i nästkommande match 1959. Många var buden, till sist vägde dock rösterna för Björn Borg över och han fick utmärkelsen 1900-talets idrottare. Det var många namn som hamnade bland de tre bästa på journalisternas lista, men några saker hade de alla gemensamt. De var alla vita, heterosexuella män. Visst förekom det kvinnor på listorna på de mer undanskymda platserna, men att en kvinna skulle kunna definieras som Sveriges bästa idrottare genom tiderna, det föresvävade aldrig journalisterna.

Idag kanske listorna hade sett lite annorlunda ut. Det har gått snart nio år sedan millennieskiftet, många nya stjärnor har sett dagens ljus och många andra har fortsatt och utvecklat sina karriärer. Min gissning är dock att de tre första platserna även idag skulle vara viktiga åt Björn Borg, Ingemar Stenmark och J-O Waldner. Jag är dock av en annan åsikt. Exakt hur min lista skulle se ut vill jag inte gå in på, men min förstaplats är idag fullständigt given. Det finns ingen svensk idrottare genom tiderna som kan mäta sig med de framgångar som Annika Sörenstam har haft. Det är hon som borde toppa dessa listor, och jag menar att anledningen till att hon inte gör det är på grund av förutfattade meningar om kvinnors idrottande.

Det finns många fördomar kring idrottande. Vem som ska få utföra det, på vilket sätt, vilka grenar som är passande och vem som ska kunna ta det på allvar och vinna. En artikel i undersökningen är hämtad från Nerikes Allehanda och handlar om satsningen på flickgolfare:

Att bara stå och nöta på driving range är en träningsmetod som är anpassad för killar. Tjejer behöver en annan respons, att få uppmuntran och ha roligt tillsammans. (...) Ledordet är 'att ha roligt' (...) Allting behöver ju inte handla om golf. (...) Målsättningen på fredag är givetvis (...) [a]tt ha roligt, säger Katarina och förstärker konstaterandet med en taktfast nickning. Något som dock dementeras av tjejerna som unisont utbrister: VINNA. Det skulle mycket väl kunnat vara Annika Sörenstam själv som precis avslöjat säsongens stora mål. Om det inte hade varit för det direkt efterföljande fnitteranfallet. – Du ser ju det själv, säger Katarina, tjejerna har roligt hela tiden...¹

Att vara idrottare och ta seriöst på sin sport är något som är, och har varit, viktiga för män. Särskilt för heterosexuella, vita medelklassmän. När kvinnor ska utföra sin idrott ska det handla om att ha roligt, eftersom de "behöver en annan respons, att få uppmuntran och ha roligt tillsammans". Särskiljandet av pojkar och flickor i deras syn på idrottande redan vid

1 "Sörenstam-effekt saknas." Nerikes Allehanda, 2004-08-13

så tidig ålder utgör ett enormt hinder för alla flickor att kunna ta sitt idrottande på allvar. Det i sin tur förminskar deras chanser att utveckla förmågor, drömma om framgångar och kämpa för att uppnå sina mål, ambitioner som också varit förbehållna män. Det är inte för inte som stavningsprogrammet i MS Word inte godkänner ordet damidrottare, men inte har några problem med herridrottare.

Utgångspunkter

Representation innebär skapandet av mening genom språk. Medier har, genom symbolisk maktutövning, en makt att framställa, eller representera, personer och företeelser i olika kategorier. (Hall 1998) När media återger händelser ur verkligheten återspeglas och förstärks stereotypiseringar som vi har i samhället. Idrottsmedierna är därför en del av skapandet av kategorier såsom kön, etnicitet, klass, nationell identitet och sexualitet. Representationen av dessa kategorier på sportsidorna både speglar det samhälle vi lever i och hjälper till att skapa, forma och cementera definitioner. (Tolvhed 2004)

För att få en rättvisande bild av hur Annika Sörenstam representeras i svensk media måste man använda en intersektionalitetsanalys. Intersektionalitet är ett alternativ till den genusvetenskap som endast ser till kön och inte tar hänsyn till andra sociala kategorier såsom etnicitet, klass, sexualitet och nationell identitet. (de los Reyes/Mulinari 2005) Det är uppenbart efter att ha analyserat och tolkat artiklarna utifrån de fem kategorier jag har valt för att se hur de interagerar med varandra. Varken kön, sexualitet, klass, etnicitet eller nationell identitet står separat från någon annan, utan de samverkar alla för att skapa bilden av Sörenstam. I syfte att bibehålla idrotten som en manlig arena används därför flera mekanismer på sportsidorna som diskriminerar kvinnor på olika sätt.

Rod Brookes, lektor i media och kulturstudier vid Universitetet i Cardiff, med stöd från Margaret Carlisle Duncans och Michael A Messners kvantitativa undersökning av brittisk media, ställer upp mekanismer i representationen av kvinnor som idrottar. Brookes tar bland annat upp infantilisering, sexualisering, familiarisering, trivialisering, genusmärkning och female-appropriate. (Brookes 2002) Helena Tolvhed, doktorand i historia vid Malmö högskola, vidareutvecklar termerna och inkluderar begreppet kvinna-först. (Tolvhed 2004) Representationen av Annika Sörenstam visar tydliga tecken av alla dessa kategorier.

Sportjournalistiken speglar och har i stor utsträckning speglat tidsandan. De fördomar som florerat i samhället har också kommit till uttryck på sportsidorna. (Wallin 98, s 93)

Idrotten, eller snarare hur idrotten uttrycks på sportsidorna, ska ses som en spegling av samhället, som ett forum där olika diskurser lyfts fram, används och förkastas på samma sätt som man gör i samhället. Idrottsjournalistiken representerar bilden av samhället, men påverkar också samhället. De diskurser som idrottsjournalistiken förmedlar, de representationer som framställs, påverkar miljontals läsare och tittare i Sverige och hela världen. På så sätt skapar sportjournalistiken diskurs samtidigt som den påverkas av samhällets dis-

kurser. Som läsare kan man välja att acceptera eller förkasta representationerna, men man måste förhålla sig till dem. Man påverkas av sportjournalistikens diskurser, och därigenom poängteras vikten av att analysera dess representationer.

Annika Sörenstam föddes 1970 i Bro utanför Stockholm. Hon blev professionell golfare på USA-touren, som jag hädanefter endast kommer att kalla touren, 1993 och fick 1995 sitt stora genombrott genom segern i US Open, en av fyra så kallade ”majors” på golftouren. De tre övriga är Nabisco Dinah Shore, LPGA-mästerskapen och den fjärde var fram till 2000 Du Maurier Classic, efter det British Open. Sörenstam hade under sin karriär fram till tidpunkten för undersökningen november 2007 vunnit 86 tävlingar, varav 70 på USA-touren. 10 av dessa tävlingar är majors. Hon var etta på världsrankingen 2001-2006 och hon har under sin karriär fram till november 2007 spelat in ungefär 144 miljoner kronor.² Störst uppmärksamhet under sin karriär har hon dock fått för PGA-tävlingen på Colonial i maj 2003 då hon utmanade herreliten i en tävling. Hon gick ett över par första dagen, rönt stor uppskattning, men klarade efter andra dagens spel inte cutten för att få spela de två sista dagarna. Uppmärksamheten kring tävlingen var dock enorm, och följaktligen skrevs det mycket om den i media. När jag refererar till tävlingen i analysen kommer jag att referera till den endast som Colonial.

–Men vad kommer männen att tycka om damgolf om du inte lyckas?

– Vad tycker de om oss idag?³

Citatet är från ”60 Minutes”, ett av de mer prestigefyllda nyhetsprogrammen i USA som inför Annika Sörenstams tävling mot männen på Colonial gjorde ett specialinslag om golfaren. Hennes förklaring till varför hon ställer upp artikulerar träffsäkert problemet som damidrottare idag möter. De tas inte på allvar, de får inte samma möjligheter eller ekonomiska vinster som männen. Det Beverly Skeggs kallar *respektabilitet* saknas, rätten att definiera vem som får utöva golfen är manlig, det kan man läsa av intervjuarens fråga. (Skeggs 1997, Duncan/Messner 1998, Kane/Lenskyj 1998)

Genom att analysera 900 tidningsartiklar från hela hennes karriär fram till den 11 november 2007 har jag kommit fram till följande:

Att bli vid sin läst

Annika Sörenstam representeras som kvinna i svensk media. Som kvinnlig idrottare inkräktar hon på manligt territorium och måste därför avväpnas. Hon infantiliseras genom att man konstant beskriver henne som tjej eller tös eller genom användandet av hennes förnamn som blir vanligare ju längre hennes karriär blir. Om hon tilltalas med titel är det fru eller fröken. Infantilisering innebär enligt Brookes användandet av förnamnet istället för

2 Gustafson, Jan ”Solheim Cups lagmammar Världstjärnorna Annika Sörenstam och Juli Inkster – ...har tagit olika vägar i karriären.” Sydsvenskan, 2007-09-14

3 Sundholm, Magnus ”Superkändisen Sörenstam – Först gäst hos Jay Leno – i går var Annika ett ämne i ’60 minutes’.” Aftonbladet, 2003-04-15, Sörenstams svar på 60 minutes-reporterns fråga ger en förklaring till hennes spel på Colonial som i hennes karriär är det hon fått överlägset störst uppmärksamhet kring.

efternamn eller titel. Likaså är det användandet av flicka/tjej och pojke/grabb eller motsvarande, en praxis som är vanligare i beskrivningen av damidrottare än herridrottare. (Brookes 2002, Duncan/Messner 1998)

I dag berättar hon om det fantastiska golfåret, då den *lilla späda* svenskan fick det stora genombrottet i världseliten.(min kursivering)⁴

En 25-årig späd liten tjej...⁵

Det har hon gemensamt med övriga damgolfare som förekommer i artiklar om henne. Herrgolfare i jämförelse benämns i princip aldrig som killar eller pojkar, de är antingen neutrala eller herrar/män. Tös används endast i början av Sörenstams karriär. Ju längre fram man kommer, desto vanligare blir det att använda hennes namn istället för tjej, flicka eller tös. Benämningen tjej är absolut vanligast, ofta i anknytning till klasstillhörighet och enkelhet. Trots att det blir mer ovanligt förekommer just ordet tjej under hela perioden. En skillnad i början av hennes karriär var att hon då också beskrevs som liten och späd, epitet som försvann ganska snabbt, men är ett tydligt tecken på hur man gärna beskriver damidrottare i början av karriären. Kontentan blir att hon kan utföra sina bravader trots att hon är liten och späd. En slags klappa-på-huvudet-mentalitet som andas duktig liten flicka och cementerar idrotten som en manlig arena där kvinnor inte är välkomna. Sportsociologerna Kane/Greendorfers utvecklande av begränsningarna i kvinnors utrymme inom idrotten kan kopplas till Skeggs beskrivning av hur bristen på kapital kan kringläsa individers utveckling i det sociala rummet. Genom att infantiliserar Sörenstam begränsar man hennes möjlighet att agera som ett subjekt och begränsar därför hennes rörelser i det sociala rummet. (Skeggs 1997, Kane/Greendorfer 1998)

Hon genusmärks genom att man inte kallar henne för stjärna utan damstjärna. Sporten kallas damgolf, men när herrar utför sporten heter det bara golf. Genom att genusmärka idrotter, ett beteende som är vanligare när det kommer till lagidrotter men som också syns tydligt inom golfen, presenterar man det manliga som normen som allt annat ska förhålla sig till. Damidrott blir därför en av många undantag och likställs med junioridrott eller handikappidrott, som former av idrottande som inte är värt lika mycket och därför inte blir en del av den hegemoniska diskursen om idrott.

Annika Sörenstam är i dag i en mycket egen, mycket liten och mycket exklusiv klass i damgolven.⁶

Annika Sörenstam har gjort det igen och befäst sin ställning som golfvärldens allra hetaste damstjärna.⁷

4 Sundholm, Magnus "Nu får världens bästa golf tjej vila ut Lugnet efter stormen – Aftonbladet hos Sörenstam i hennes nya paradis." Aftonbladet, 1995-12-16

5 Österberg, Olof B "Sörenstam gjorde det igen – Försvarede US Open-titeln för andra året i rad. Hon vann med sex slag tillgodo" Svenska Dagbladet, 1996-06-03

6 Anrell, Lars "Det här var som att vinna en VM-final i fotboll med 5-1. Sörenstam utklassade konkurrenterna i US Open i natt." Aftonbladet, 1996-06-03

7 Hellqvist, Fredrik "Sörenstam kom tillbaka och avgjorde – Starten på rondan var den värsta jag haft på mycket länge' Sjunde segern på USA-touren." Svenska Dagbladet, 1997-02-24

Hon har varit lika viktig för svensk damgolf som Björn Borg var för tennisen i Sverige.⁸

Inte viktig för golf, utan damgolf. Borg hade stort inflytande på tennisen i Sverige, inte herrtennisen. Tydligt är att det för artikelförfattaren inte är nödvändigt att definiera tennis eftersom den ses som neutral då det är en manlig utövare som har influerat den. Golfen däremot måste sättas med epitetet damgolf för att inte kunna misstolkas som att Sörenstam har haft inflytande på herrgolven.

Sörenstam och hennes idrottande trivialiseras genom att jämföras med män och manligt idrottande, en mekanism som inte förekommer åt andra hållet mer än i extrema undantagsfall. Genom att både direkt och indirekt jämföra kvinnors prestationer med män som har presterat bättre marginaliserar man resultaten och visar att de egentligen inte är lika mycket värda. (Kane/Greendorfer 1998, Pirinen 2002) De kan vara bra, men de är inte lika bra som herrarna är.

Det är Björn Borg när han vinner en avgörande boll, Ingemar Stenmark när han tar in en sekund i andra åket eller Martin Dahlin när han vänder bort en världsback.⁹

(Nancy) Lopez är damernas motsvarighet till Arnold Palmer. Inte alltid bäst, men populärast, mest igenkänd och kommersiellt gångbar.

Parnevik hyllar den svenska golfstjärnan. Han jämför henne med Greg Norman och Tiger Woods.¹⁰

Även när jämförelserna är fördelaktiga för kvinnorna, exempelvis Svenska Dagbladet som jämför Sörenstams intjänade pengar med herrarnas nivåer och kommer fram till att hon tjänar mer än vad någon svensk herrgolfare har gjort, så är det fortfarande en jämförelse över könen som inte hade funnits om artikeln hade handlat om en herrgolfare.¹¹

Media kopplar Sörenstam till det biologiska könet kvinna genom att poängtera kvinnligt utseende, kvinnliga kläder och manér, och gör därmed Sörenstam till en kvinna. Det sociala könet definierar hennes fysiska kön. Varje gång Sörenstam gråter vid en tävling eller vid en utmärkelse poängteras det i texten. Det finns till och med flera tillfällen där man skriver att ”gråten är nära”, eller att ”hon skulle kunna börja gråta när som helst”.

Hon lyfte närmast chockad armarna över sitt huvud och tog sig sedan för ögonen, som för att hindra en tår att tränga fram.¹²

8 Österberg, Olof B ”Tuff vecka väntar för Sörenstam” Svenska Dagbladet, 2007-08-08

9 Anrell, Lars ”Det här var som att vinna en VM-final i fotboll med 5-1. Sörenstam utklassade konkurrenterna i US Open i natt.” Aftonbladet, 1996-06-03

10 Åkesson, Richard ”Sörenstam har slagit in sig i historien.” Sydsvenskan, 2003-05-24

11 ”Våra svenska killar har som bäst lagt sig på fyra miljonersnivån, och aldrig varit i närheten av Annikas position.” Ekstig, Leif ”Sörenstam – störst i golvrlden – Den första som vunnit USA- och Europatouren samma år Korad till Årets spelare” Svenska Dagbladet 1995-11-21.

12 ”Rörd Sörenstam historisk” Helsingborgs Dagblad, 1995-11-29.

Hon drev mig nästan till tårar.¹³

Att gråta är feminint, och för att etablera Sörenstam som en kvinna är det viktigt att visa att hon gråter som en kvinna ska göra. Att gråta är en av de praktiker som skapar det sociala könet kvinna, som sedan måste kopplas till det fysiska könet för att förklara världen i dikotomier. (Kane/Greendorfer) Trots att hon själv säger i intervjuer att hon inte gråter ofta, och trots att hon under sin karriär inte gråter mer än vid en handfull tillfällen, poängteras det ihärdigt i flertalet artiklar. Tårar som nästan kommer, tårar som alltid finns där någonstans, lurande för att bekräfta Sörenstams kvinnlighet.

Det stockade sig i halsen och tårarna kom utan förvarning.¹⁴

Nära till tårarna. – När jag kom upp för artonde fairway och alla stod och applåderade blev jag rörd. Jag fick nästan tårar, berättar Annika.¹⁵

Nära till tårarna sätts som underrubrik till en text som handlar om Sörenstams seger i Compaq Open i Sverige. Det faktum att man sätter rubriken utifrån något som nästan händer visar hur stor vikt man lägger vid det. När Sörenstam nästan gråter måste det uppmärksammas för att konstruera hennes kvinnlighet. De svaga sidorna hos henne som gör henne till kvinna först – idrottare sen. (Tolvhed 2004, Brookes 2002)

Den problematiska sexualiteten

Kopplingen mellan sexualitet och golf beskriver Jennifer Hargreaves på följande sätt:

The same is true for women's golf, where it is "common knowledge" that there are numbers of lesbian players and followers. (Hargreaves 2000)

Golf anses följas och utövas av ett större antal homosexuella. Trots det skrivs det mycket sparsamt om homo- eller bisexualitet i artiklarna. Endast ett tydligt exempel finns att hämta, det är från Aftonbladet 2002:

Sörenstams lackröda golfskor uppskattades av publiken. Inte minst de homosexuella i publiken – som är många. Under helgen arrangeras som vanligt en stor gayfestival för kvinnor, med nästan åtta tusen besökare.¹⁶

Trots att man här kopplar ihop Sörenstam med homosexuella genom att poängtera hennes attraktionskraft för en homosexuell publik, och därigenom göra henne till ett sexobjekt, be-

13 Sundholm, Magnus "Tränaren var nära knäcka Sörenstam" Aftonbladet, 1996-05-29 Citatet är från Sörenstam, som kommenterar sin dåvarande tränare.

14 Henriksson, Karin "Amerikanska sportskribenter hyllar Sörenstam" Svenska Dagbladet, 1996-06-04

15 Tynander, Thomas "Sörenstam: Jag mådde inte så bra när jag kom hit, efter det som hände i Skottland – men nu..." Aftonbladet, 2002-08-19

16 Tynander, Thomas "Kram på er, supertjejer – Fyra majors av Sörenstam är stort." Aftonbladet, 2002-04-01

skrivs hennes sexualitet snarare med ett ständigt heterosexuellt bekräftande. Man införlivar henne i den heterosexuella normens andra princip för heteronormativitet. (Rosenberg 2002) Kön och sexualitet blir här nära sammanknutet, och det förutsätts att man som kvinna är attraherad av män och vice versa för de män som finns med i artiklarna. Genom att klä sig och agera som en kvinna behandlas man som en kvinna. (Kane/Greendorfer 1998) När Sörenstam feminiseras genom poängterandet av hennes röda skor, som skulle vara grunden för publikens attraktion, gör man henne till kvinna-först. Skorna blir det attribut som får beskriva henne, ett kvinnligt attribut som gör henne till kvinna. De röda skorna blir viktigare än hennes spel under dagen. Att hon har satt på sig röda skor ses som ett slag för tourens överlevnad, inte att hon vann turneringen hon spelade. Och när hon har etablerats som kvinna kan man också förklara varför den lesbiska publiken skulle attraheras av henne. Enligt den heteronormativa modellen måste alla attraktioner ske mellan man och kvinna. (Rosenberg 2002) Genom att etablera Sörenstam som en kvinna genom hennes röda skor, kan man också förklara den lesbiska publiken som manlig. De attraheras av hennes kvinnlighet, därför blir de män. Om de inte är män innebär det ett problem för golfen, ett problem som har uppstått i kölvattnet efter journalisters och arrangörers fördomar. (Cahn 1994)

Att knyta Sörenstam till en heterosexualitet blir viktigt då hon ska representera en svenskhet i en sport där utövarna på damsidan gärna kopplas till homosexualitet. (Hargreaves 2000) Sörenstams sparsamma användning av feminiserade accessoarer och uttrycks-sätt gör att man måste poängtera varje anknytning till en feminiserad heterosexualitet som möjligt är. (Kane/Greendorfer 1998) Därför poängterar man relationen till maken, därför poängterar man hennes längtan till barn och även alla de gånger som hon gråter. Därför poängterar man också hennes feminina accessoarer, som de röda skorna.

Var har dom röda skorna tagit vägen som du vann din förra major i?¹⁷

I natt fick vi se henne i röda lackskor. Stöddigt röda. Det är en markering, Annika Sörenstam genomgår en förvandling. I natt log hon, vinkade glatt, spelade drömgolf – och vann igen. Nu jävlar, här ska säljas.¹⁸

Här ser vi också en koppling som är tydlig i många artiklar, kopplingen mellan kvinnligheten på touren och möjligheten att sälja produkten golf till en större allmänhet. Vi kommer här in på kopplingen mellan kön, sexualitet och klass, som också kopplas till den nationella identiteten. Golfarna på touren är produkter, de är beroende av tittare på banan och framför tv:n. För att sälja sig själva måste de framstå som kvinnor, helst sexiga, som är attraherade av män. Möjligheten för kvinnor att bli framgångsrika, att öka sin inkomst och göra en klassresa, skaffa sig respektabilitet, som Skeggs uttrycker det, ligger i deras förmåga att agera heterosexuella kvinnor. (Skeggs 1997) Den sexualiserade produkten kan, om den är framgångsrik, få representera den nationella identiteten. På så sätt blir inte bara klassbegreppet, utan också nationsbegreppet heteronormativt och könskodat. Inom den hegemoniska diskursen för nation och klass får kvinnor plats bara om de tar avstånd från homosexualitet och bejakar kvinnlig performativitet. (Kane/Greendorfer 1998)

17 Hansson, Wolfgang ”- Det vore roligt med en Grand Slam – Sörenstam vill bli först att vinna fyra Majors under samma år.” Aftonbladet, 2002-06-07

18 Tynander, Thomas ”Kram på er, supertjejer – Fyra majors av Sörenstam är stort.” Aftonbladet, 2002-04-01

Från den allra första intervjun som finns med Annika Sörenstam i undersökningen frågar man henne om när och om hon ska skaffa barn och hur detta ska vara möjligt att kombinera med en idrottskarriär. Hon tillåts inte vara endast en idrottsutövare, utan måste också vara en kvinna vars största längtan ska vara att skaffa familj.

... Men det är kärleken som har gjort henne bäst i världen. Möt vår nya världsstjärna i ett personligt samtal om fästmannen, barn, framtiden, bragdguld och hemligheten bakom alla framgångar.¹⁹

Det är tydligt att fästman och barn är viktigast, sedan kommer de idrottsliga prestationerna. Artikeln är vinklad så att det framkommer att förhållandet till David Esch är förklaringen till framgångarna, inte hennes träning. Journalisten frågar henne också om när hon ska skaffa barn. Bilden av henne som heterosexuell och som kvinna överförs till oss som läsare och är så betydande att vi inte ska kunna ta miste. Sörenstam framställer också sig själv som heterosexuell och – i förlängningen – heteronormativ.

En del av definitionen av henne som kvinna överlappar med definitionen av henne som heterosexuell. De är tätt sammanlänkade genom beskrivningar av hennes fästman, äkta man och pojkvänner, liksom hennes barnlängtan. Här framställs hon som heterosexuell samtidigt som hennes sexualitet kopplas till en konstruerad kvinnlighet för att på så sätt normalisera kvinnlighet och heterosexualitet. De samarbetar för att införliva Sörenstam i heteronormativitetens andra bärande princip, den om assimilering i normen. Den första principen, att definiera och utestänga det som är onormalt, syns tydligast i just osynliggörandet av homosexualitet inom golfen och idrotten i stort. (Rosenberg 2002)

Annika Inc.

Produkten Annika Sörenstam skapas av ett sammelsurium av kategorier. För att Sörenstam ska kunna bli en vinstgivande produkt krävs det inte bara att hon är duktig i sin idrott, vilket i och för sig hjälper. Viktigast är istället att hon representeras som kvinna och heterosexuell. För att kunna sälja sin produkt måste en damgolfare poängtera sin kvinnlighet och heterosexualitet. Genom att visa upp pojkvänner, feminina klädesplagg och ett ofarligt och inbjudande leende tjänar man pengar. Inkomsten och klasstillhörigheten blir därför definierad av kvinnlighet och sexualitet. Dessutom krävs det att man är en god representant för den svenska nationen. Sörenstam måste representera sig själv i Sverige, på svenska prisceremonier, för att accepteras i media som god svensk. Hon poängterar gång på gång sin egen svenskhet, speciellt i samband med det företag hon själv är. På den amerikanska marknaden ses hon också som ett vitt hopp som kan försvara den hegemoniska etniciteten gentemot hotet från öst i form av sydkoreanska golfare. Produkten Annika Sörenstam är därför också beroende av att hon är vit. På så sätt samverkar kön, sexualitet, klass, nationell identitet och etnicitet för att skapa produkten Sörenstam, en produkt som är tilltalande för en vit medelklass i Sverige och USA, som inte är hotfull på något sätt, och som kan tillåtas generera allt större intäkter.

19 "Sörenstam – vår nya stjärna" Helsingborgs Dagblad, 1995-10-31

Som representant för en svensk nationell identitet hjälps man av att kopplas till en socialdemokratisk arbetarklass. Sörenstam, som representant för den svenska nationen, definieras som en enkel tjej som genom hårt arbete jobbar sig upp till en position som världsetta. Tack vare den svenska modellen och de svenska golfskolorna har hon lyckats. Den viktiga kopplingen till arbetarklassen får sig en törn i början av 2000-talet när Sörenstam inte närvarar vid några tävlingar och prisceremonier i Sverige. Hon blir då utskäld i media, bortkopplad från svenskheten och automatiskt beskriven som en drottning som inte har någon koppling till folket.

En enveten träning utan pardon har gjort henne till drottning med en – tyvärr – alltför tung krona. För det där med representerandet är liksom inte hennes grej. Och i dagens sportvärld blir man aldrig riktigt accepterad om man inte klarar att möta publiken, folket, se dem rätt i ögonen och gilla det.²⁰

Sörenstam framställs här som en regent som inte har koppling till folket. Hon har i representationen av henne gjort klassresan från enkel tjej till kunglighet, och trots egna övertygelser om att hon fortfarande har fötterna på jorden kritiserar hon för att ha förlorat all kontakt med ”folket”, ”de breda lagren”.

Kommer hem vet vi ju att hon inte gör. Och hur kul är det, när man bjuder till och prisar vår svenska ambassadör i världen?²¹

Hon beskrivs som ”svensk ambassadör i världen” men kritiserar för att aldrig vara i Sverige och därför inte ha någon koppling till det svenska folket, ett krav som ställs för att man ska vara en god representant för den svenska identiteten.

Kopplingen mellan nationell identitet och klass blir i Sverige, och i exemplet Annika Sörenstam, mycket tydlig. När hon sedan 2003 närvarar vid idrottsgalan och får ta emot Jerringpriset som går till svenska folkets favoritidrottare ändrar sig diskursen i media återigen.

Hela svenska folkets hjältinna. Rörd och mycket glad fick Annika Sörenstam mottaga Jerringpriset.²²

Nu är hon tillbaka till att vara den enkla tjejen, som förvisso spelat in över 100 miljoner kronor genom sitt golfande, och en sund representant för den svenska nationen; en förebild oss som svenskar att samlas kring. Den nationella identiteten är villkorad, men Sörenstam får ändå vara svensk, trots att hon minst lika ofta beskrivs som amerikansk. När hon inte kommer hem, när hon inte vistas i Sverige, representeras hon som osvensk och illojal. Då beskrivs hon också som bortskämd och verklighetsfrånvärd. Ytterligare ett bevis på kopplingen mellan klass och nationell identitet. För att få vara en representant för den svenska nationen krävs det dock att hon representeras som en heterosexuell kvinna. Även här poängteras hennes utseende, attribut och manér, liksom kopplingen till hennes pojkvän. Det är i medias representation viktigt att hon är heterosexuell, kvinnlig och från enkla förhållanden eftersom det är den bild media eftersträvar som idealbild för en damidrottare från

20 Strandell, Erika ”Sörenstam är bäst – men det krävs mer för att vinna.” Aftonbladet, 2002-12-11

21 Strandell, Erika ”Sörenstam är bäst – men det krävs mer för att vinna.” Aftonbladet, 2002-12-11

22 Westberg, Örjan ”Sörenstam galans drottning” Göteborgs-Posten, 2004-01-20

Sverige. Att hon är vit nämns i kontrast till andra, hon definieras utifrån vad hon inte är, och just denna identifikation är också tydligt kopplad till svenskheten. Därför visar man att kön, sexualitet, klass och etnicitet samverkar i representationen av Annika Sörenstam som representant för den svenska nationen.

Green är inte den enda färgen

I ett fall får Sörenstams kvinnlighet stå tillbaka för en viktigare definition, nämligen hennes etnicitet. Som kvinna och idrottare definieras hon som mindre värd än sina manliga kollegor. Hon jämförs ständigt med männen och med manlig idrott, så när hon ställde upp i tävlingen på Colonial mot männen kunde spektionerna dra igång. Kan Sörenstam verkligen mäta sig med männen, kan kvinnor vara lika bra som män när det gäller idrott? Åsikterna i media inför Colonial visade ett rungande nej. Den stora majoriteten av artiklarna som handlade om Sörenstams deltagande menade att hon skulle misslyckas kapitalt. Debatten handlade snarare om huruvida det skulle vara negativt eller positivt för damgolfsporten ändå. Uppmärksamheten var enorm, och många tyckare och idrottare gav kommentarer om tävlingen. Många negativa, många positiva. Men där de positiva kommentarerna kom från olika håll lyftes en representant fram som symbol för de negativa känslorna. Känslorna som genomsyrat idrottsrörelsen sen den skapades som en manlig sfär, och som hindrat kvinnor från att utöva den som jämlikar. Den symbolen var Vijay Singh, och vips, så var Annika Sörenstam inte längre en kvinna. Hon var istället motsatsen till allt vad Vijay Singh stod för, en ociviliserad, brutal, djurisk, exotisk, barnslig och... svart man.

Singh konstaterade i en intervju att han 'hoppades att Sörenstam skulle missa kvalgränsen' och att han skulle dra sig ut tävlingen om han lottades i samma boll som henne. Senare hävdade Singh att hans citat ryckts ur sitt sammanhang och att han menat att om han själv missar kvalgränsen så 'hoppas jag att hon också gör det, för jag vill inte se mig besegrad av en kvinna'. Singh höll dock fast vid att om Sörenstam, eller någon annan damgolfare, ska spela på herrtouren ska de kvalificera sig till tävlingen som alla andra – inte via en inbjudan från någon av turneringens sponsorer.²³

Vijay Singh är en ynkelig typ. I Vijay Singhs värld kan en man inte besegras av en kvinna. Det skulle vara den yttersta förnedringen. Däremot skulle naturligtvis Singh inte ha några problem med att få på tafs av en manlig amatörgolfare från Emmaboda. Det är det gamla fina gubbväldet som sticker upp sitt tryne igen. Kvinnan ska veta sin plats. Hon ska byta blöjor på ungarna, servera drinkar i klubbhuset och städa undan alla gräsrester som dras in i kåken.²⁴

Vijay Singh höll sig kvar i ett skoningslöst rampljus en dag till. Segern i söndags överskuggades av beskedet att han uteblir från turneringen i Texas. Förklaringen

23 TT "Sörenstam fascinerad av all uppmärksamhet." Borås Tidning, 2003-05-16 Jmf också Liimatatinen, Keijo "Världsstjärnan till attack mot Annika – Vijay Singhs hånfulla utspel: Jag hoppas Sörenstam missar i kvalet." Svenska Dagbladet, 2003-05-14

24 "Låt Singh klaga – Sörenstam har mer stake än gnälliga golfgubbar." Helsingborgs Dagblad, 2003-05-18

till frånvaron – att han lovat sin fru att vara hemma – övertygar inte den falang som tyckte att hans kommentarer i förra veckan var mansgrisiga. Han härstammar från det indiska samhället där man bränner änkor på bål, påminde en krönikör i tidningen USA Today.²⁵

Sörenstam gick från att infantiliseras och trivialiseras till att bli symbolen för vitt förnuft och framåtanda genom att kontrasteras mot Vijay Singh. Singh fick bära hundhuvudet för alla sexistiska kommentarer mer än ett år efter Colonial på grund av uttalanden om Sörenstam.

Det första citatet nedan är från en intervju med Sörenstam. I det andra citatet antyder ordet ”faktiskt” att Singh inte borde ställa upp i Skins Game – ett matchspel för stora pengar – eftersom Sörenstam kommer att vara med. Har han en gång sagt nej får han inte ändra sig. Då skulle symbolen Singh kunna naggas i kanten.

När tänker du äta middag med Vijay Singh? (kort tystnad) Eh, jag väntar fortfarande på inbjudan... Det verkar som jag väntat ett tag, skrattar hon sen.²⁶

Även Vijay Singh lär ha fått en förfrågan att spela skins mot världsettorerna i Palm Springs. Och funderar på att tacka ja. Faktiskt.²⁷

Här slutade Sörenstam att bli kvinna, och blev istället vit, i kontrast till den ociviliserade svarte mannen Singh. Ett tydligt exempel på hur sociala kategorier konstrueras och representeras olika beroende på vilken diskurs de införlivas i.

Det visar också hur representationen av Sörenstam baseras på stereotyper och essentialiseringar även när hon tillhör den hegemoniska diskursen. Hon representeras som svensk, som vit, som heterosexuell och ur ett positivt klassperspektiv, men alla dessa definitioner kringskar hennes möjligheter till utveckling. Hon definieras som vit, heterosexuell, svensk arbetarklass och har ingen möjlighet till alternativ om hon vill fortsätta att vara positivt representerad i media. Som del av den privilegierade gruppen konstrueras hon också utifrån stereotypa och rigida föreställningar om essentialiserad grupptillhörighet. Det, liksom representationen av henne som kvinna, samverkar för att kringskära hennes rörlighet i det sociala rummet. (Skeggs 1997) Det är inte bara framställandet av Sörenstam som kvinna som definierar och begränsar henne, även de fyra andra kategorierna har samma funktion.

Slutord

Det dikotomiska tänkandet i *vi—de* syns tydligt i representationen av Sörenstam. Som jag har varit inne på konstrueras hon som kvinna i kontrast till män, det finns ingen gråzon

25 Henriksson, Karin ”Annika på plats – Sörenstam i Texas men Singh backar ur duellen.” Svenska Dagbladet, 2003-05-20

26 Virtanen, Fredrik ””Jag vet inte ens vem han är – Annika Sörenstam om att bli hånad på Idrottsgalan: Han var väl... rolig.” Aftonbladet, 2004-01-31

27 ”Vinner Sörenstam lägger hon av nästa sommar och blir Solheim Cup-kapten.” Aftonbladet, 2004-07-03.

däremellan, och det är viktigt för media att poängtera hennes kvinnlighet för att man inte ska kunna missuppfatta henne som något annat. Om gråzonen mellan kvinna och man är obefintlig så finns det knappt något alternativ när det kommer till sexualitet. I skapandet av Sörenstam finns det, liksom i skapandet av de flesta idrottare, bara ett alternativ. Hennes heterosexualitet befästs till leda och kopplas till kvinnlighet, en koppling som för media är fullkomligt naturlig. Tydligt dikotomisk blir bilden av den vita Sörenstam i kontrast till den svarte Vijay Singh. Fokuseringen på hudfärg som skillnaden mellan logiskt tänkande och barbariskt svineri kopplar Sörenstam till ett *vi* som lyser starkt tack vare en tydlig symbol för *dem*, nämligen Singh.

När det kommer till nationell identitet och klass är bilden inte lika tydlig. Sörenstam pendlar i representationen av hennes nationella identitet mellan ett folkligt och stolt svenskt *vi*, och ett bortskämt och arrogant amerikanskt *de*. Som representant för Sverige, tack vare att hon har växt upp här, tillåts Sörenstam dock införlivas i *vi*, men med vissa förbehåll. Det får till exempel inte finnas några tvivel på att hon är kvinnlig och heterosexuell. Likaså måste hon vara ödmjuk och tacksam gentemot den nation som uppenbarligen har skapat henne och gjort henne till den hon är, enligt mediabilden av henne. Det för in oss på klassperspektivet, där ett sunt arbetarklassideal, sprunget ur det svenska folkhemmet, är bilden man vill ha av en svensk idrottare. Huruvida det kan appliceras på ett *vi*-perspektiv är mer tveksamt. Istället känns den bilden som en essentialisering av den naturbundna ödmjuka idrottaren som oavsett kön, etnicitet, sexualitet eller nationell identitet ändå ska skapas som arbetarklass till skillnad från den skrivande medelklassen. Det kan mycket väl ses som en markering, ett skapande av ett *vi* hos journalistkåren som sätter gruppen som har som yrke att bevaka en annan yrkeskategori i förarsätet.

Det är uppenbart att de fem kategorier jag har använt samverkar för att representera Sörenstam. Det finns med säkerhet fler perspektiv man kan lägga på bilden, och att få en sann bild av hur hon beskrivs är omöjligt. Men det var inte heller min ambition; den var att få en rimlig och nyanserad tolkning av mediebildens av henne. Varför är det viktigt att visa hur bilden av henne ser ut? Eftersom vi alla påverkas av Sörenstams representation i media när det gäller vår egen tolkning och förståelse av henne. Vi kan välja hur vi reagerar på den, men vi måste förhålla oss till den som den är. Därför blir det viktigt att synliggöra medias representation av Annika Sörenstam.

Kvar står en stiliserad bild av en vit kvinna från enkla förhållanden med barnlängtan som är attraherad av män och trots att hon är en duktig idrottare egentligen vill hålla på med andra saker, en bild vi som läsare förväntas acceptera som en hållbar representant för den svenska nation vi ska tillhöra, en bild vi ska identifiera oss med eftersom inga andra alternativ serveras. En bild långt från roughens överraskningar, långt från bunkerns utmaningar. En bild som lägger sig mitt i fairway.

Referenser

- Brookes, Rod, *Representing Sport*, Oxford University Press, London 2002,
Duncan, Margaret Carlisle och Messner, Michael A. "The media Image of Sport and Gender" i Wenner, Lawrence (red.), *Mediasports*, International Ltd, Cornwall, Padstow, 1998
Cahn, Susan K, *Coming on Strong. Gender and Sexuality in Twentieth-Century Women's Sport*, Harvard University Press, Cambridge 1994

- Hall, Stuart, *Representation – Cultural Representations and Signifying Practices*, SAGE Publications, Glasgow, 2003
- Hargreaves, Jennifer, *Heroines of Sport – The politics of difference and identity*, Routledge, London/New York, 2000
- Kane, Mary Jo och Lenskyj, Helen Jefferson, "Media Treatment of Female Athletes: Issues of Gender and Sexualities", i Wenner (red.) 1998
- McDewitt, Patrick, *May the Best Man Win. Sport, Masculinity, and Nationalism in Great Britain and the Empire, 1880 – 1935*, Palgrave, New York 2004
- Pirinen, Riitta, "Catching up with men? Finnish newspaper coverage of women's entry into traditionally male sports", i Scraton/Flintoff (red.), *Gender and Sports – A reader*, Routledge, London, 2002
- de los Reyes, Paulina och Mulinari, Diana, *Intersektionalitet – Kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*, Liber förlag, Lund, 2005
- Rosenberg, Tiina, *Queerfeministisk Agenda*, Atlas, Stockholm, 2002
- Skeggs, Beverly, *Att bli respektabel – Konstruktioner av klass och kön*, Sage Publications, London, Thousand Oaks och New Dehli, 1997
- Tolvhed, Helena, "Vacker, löjlig eller seriös? Den kvinnliga olympiern i veckotidningen Ses bevakning från sommarolympiaderna 1948-1964", www.idrottsforum.org, utlagd 18 maj 2004
- Wallin, Ulf, *Sporten i spalterna*, Kungälv, 1998